

הרב יואל הלוי ראזנער

מח"ס מנחה עריבה על עניני עירובין
ברוקלין נ.י.

ביאור דברי הריב"ש בדין שכירות המבואות מן אדון העיר (א)

כאילו יש לו רשות בכל הבית. [נועין חזו"א
סימן פ"ב ס"ק א' שרצה לומר דבכל שכירות
סגי במה ששוכרין רק חלק מן החצר, וצ"ע
דבב"י מבואר שצריך שיהיה לו רשות בכל
הבית].

והנה משכיר שיכול לסלק את השוכר
עדיף הרבה מן התפיסת יד דהנחת כלים, כמ"ש
הריטב"א, דכיון שיכול לסלק אין לך תפיסת
יד גדול מזה, דבתפיסת יד של הנחת כלים
עדיין הוא של השוכר, אלא שגם לבהע"ב יש
לו רשות שם, אבל כשיכול לסלקו א"כ
המשכיר עיקר ואין להשוכר בה כלום, א"כ
פשיטא דאם יכול לסלקו מן מקצת רשות עדיף
הרבה ממי שמניח כלים במקצת הרשות, ואם
ע"י הנחת כלים נעשה כשו"ל בכל הרשות,
כ"ש שע"י יכול לסלקו במקצת הרשות נעשה
כשו"ל בכל הרשות.

ולפי"ז שפיר מובנים דברי הריב"ש דדוקא
בית העכו"ם שהוא רשות בפנ"ע, א"כ אע"פ
שיכול לסלקו מן המבוי לא נחשב כתפיסה
בהבית, וה"ה לחצירו שמוגדר בפני המבוי,
ע"כ אף ששכרו מן המלך את המבוי מ"מ
אסור להכניס לחצירו וביתו של הגוי, אבל
כשנפרצה החצר להמבוי במילואו או יתר
מעשר, א"כ נעשה המבוי והחצר א', א"כ כל
שיכול לסלקו מן המבוי, א"כ יש לו תפיסה
על מקצת הרשות, ויכול להשכיר את כל
הרשות אף החלק שאינו יכול לסלקו, ומשו"ה
כל החצירות הפרוצים להמבואות, הוא בכלל
שכירות מהמלך, ורק הבתים והחצירות של
העכו"ם אותם שהוא רשות בפנ"ע, בזה כתב
הריב"ש שלא להכניס לתוכו שאינו בכלל
השכירות.

א

נח"ח 1234567

כתב הריב"ש סימן תכ"ז וז"ל: ועוד יש
טעם אחר להתיר קניית רשות מן האדון, כי
ידוע כי דרך הרבים הוא לעולם לאדון
לשנותה כמו שירצה ולתת לבעלי בתים דרך
מצד אחר, א"כ הרי יכול לסלק הכותים מן
המבוי, וכיון שיכול לסלקם הרי יכול להקנות
הרשות, כמו שאמר ר' אפס יפה עשיתם
ששכרתם וכו', עי"ש. ויש לעורר דלכאורה
כיון שאינו יכול לסלקם אלא מן המבוי ולא
מן החצירות שלהם, א"כ מה נעשה אם יהיה
בעיר חצירו של גוי שהוא פרוץ להמבוי, א"כ
מה מהני מה ששוכרין את המבוי, הלא הוא
פרוץ להחצר שלא שכרו, וכיון שנפרצה
למקום האסור אוסר את המבוי אף ששכרוהו,
ולומר דבזמן הריב"ש לא היה נמצא בכל
העיר חצר של גוי שנפרצה לרה"י זה אינו
עולה על הדעת.

ונלענ"ד לבאר, דהנה כתב הב"י סימן ש"ע
דהא דגבי תפיסת יד סגי ביש לו רשות רק
בפינה מיוחדת אבל בשאר הרשות אין לו
זכות, וגבי א"י המשכיר ביתו לא"י לא מהני
שכירות מהמשכיר אלא כשיש לו תפיסה בכל
הבית, אבל בפינה מיוחדת לא, שאני התם
שאע"פ שאין לו שם כלי בבית יכולין לשכור
ממנו, מאחר שיש לו רשות, הלכך בעי שהיה
לו רשות בכל הבית, אבל הכא דבעי שהיה לו
שם כלים ממש, אפי" ביש לו פינה מיוחדת
סגי, והביאו הט"ז סימן שפ"ב ס"ק י"ד
והתוספת שבת, מבואר מזה דבתפיסה קלושה
צריך שיהיה התפיסה בכל הבית, אבל תפיסה
חזקה היינו כשיש לו כלים ממש, אפי" ביש
לו רק פינה מיוחדת סגי, והקילו חכמים דעי"ז

[מח"ס 1234567]

הנכרי וכ"כ החזו"א שם ס"ק ט' בסופו דדוקא תשמיש בחצר שאינו בכלל השכירות הוי כהשאלת מקום, וכן בגוונא דהטור דמיירי מחצר ולא ממבוי, כתב בהדיא שישאיל לו מקום ברשותו היינו בביתו, דבחצירו לא שייך שאילת מקום, שהרי יכול להניח בו חפץ מחמת חלקו, א"כ לא נעשה כזה שו"ל בהחצר, וכיון שצריך שיהיה שו"ל בביתו ממילא צריך שיהיה כשלוחו בכל הבית, דאם ישכור ממנו רק מקצת הבית, הרי עדיין יכול לאסור את החצר מחמת דריסתו משאר חלקי הבית שלא השכירם. אבל בגוונא דהריב"ש דשוכר את כל המבוי מחמת שיכול לסלק משם, ודאי מודה הריב"ש ^{אוצר החכמה} דסגי במה ששוכרין המבואות בלבד.

וכן כתבו להדיא גדולי הספרדים דהמחבר מודה להריב"ש דיכולים לשכור המבוי גרידא מן האדון, מאחר שהביאו בב"י ולא חלק עליו, ומה שהביא בש"ע רק טעם הא' של הריב"ש הוא משום שהוא רבוחא טפי דיכולים לטלטל גם בבתי העכו"ם. עיין בגינת ורדים כלל ג' סימן כ"ג שכתב שם מהר"י זיין וז"ל ולי ההריוט נראה לדקדק מדברי מרן דס"ל שמותר אף להכניס ולהוציא לבתי הגוים, שהרי לא הזכיר אלא טעם הא' וכו' ולא הזכיר טעם הב' דהוי רבוחא טפי, שאף אם אין לו רשות לזה כיון שיש לו רשות לד"א מהני, אלא ודאי דס"ל דמותר להכניס ולהוציא לבתי גוים עכ"ל הרי דמה דלא הביא טעם הב' של הריב"ש הוא משום דלא ישתמע דמתיר רק במבוי שיש שני הטעמים, להכי לא הביא רק טעם הראשון להורות שסומך עליו, ומנה ידעינן דכ"ש שמתיר במבוי שיש שני טעמים. ועיין בתשובת באר מים חיים הספרדי סימן ג' שכתב על הרמ"א סימן שצ"א וז"ל, וקשה מה שייך לומר וי"א דמשמע דפליג על מרן והטור, והלא דינו של הריב"ש מוסכם מן הכל וכו', וצ"ל דכוונת מור"ם הוא לפרש ולא לחלוק, דהא דכתבו הטור ומרן [המחבר] שאין רשות השר מועיל והיינו בשר שאין הבתים שלו וכו', היינו דוקא להכניס ולהוציא מבתי

ומצאתי דאתא לידי ספר חדש הנקרא חכמת הלב על עירובין, וראיתי שכתב שם בפרק ו' סעיף ב' ובדרכי שלום שם אות כ"ה דהב"י חולק על הריב"ש וס"ל דלא מהני לשכור מן העכו"ם המבוי בלבד, כיון דדעת הב"י בסימן שפ"ב דמה שמהני שמשאיל מקום בחצירו הוא כיון דלא פירש לו שאינו משאיל לו מקום בביתו, א"כ אפשר שלמחר יצטרך המקום בחצירו יפנה כליו לתוך ביתו הוי כאילו השאילו גם את ביתו, מוכח דלא סגי להב"י מה שיש לו רשות רק בחצר שיהא כשו"ל, אף שכל הדיון בהגמ' היה רק להתיר לטלטל בחצר ובמבוי ולא בבית של עכו"ם, אע"כ שלא מהני מה ששוכרין רק החצר או המבוי, אלא צריך לשכור גם את הבית דלא כהריב"ש. זת"ד בדרכי שלום.

ובמ"כ טעה בזה טעות גדול, הרי הב"ח שם הביא את דברי הב"י והסכים עמו דדוקא משום שלא פירש לו בהדיא שאינו משאיל לו הבית, וכתב שזה דבר פשוט. ובסימן שצ"א הסכים הב"ח לדברי הריב"ש ופסק כן להלכה, דמהני לשכור מן האדון רק הדרכים, וכתב דהכי נקטינן, הרי דליכא שום סתירה ביניהם, ומה שהכריח הדרכי שלום לומר כן מחמת קושיתו, למה לא היה סגי לשכור את החצר בלבד, לא דק כלל, הרי בגמ' איתא דלחמן בר ריסתק היה דר במבוי, והיינו שהיה לו חצר בפנ"ע בהמבוי והיה אוסר את המבוי לשאר בני חצירות שיש להם חצר פתוח שם, א"כ ודאי דלא סגי לשכור את החצר של הגוי בלבד, דהרי יש לו דריסת הרגל בהמבוי מן הבית שלו שלא שכרו ממנו, ומה מהני מה ששכרו את החצר ולא הבית, נמצא עדיין אוסר בהמבוי כבתחילה, ואין להקשות דלושאיל מינה דוכתא להניח חפץ במבוי וישכרו את המבוי בלבד, זה אינו, דלא שייך שיהיה כשו"ל אלא שמניח חפץ ברשות המיוחד להעכו"ם כמ"ש החזו"א סימן י"ח ס"ק ה', אבל בהמבוי לא שייך כן, דהרי כל החצירות יש להם רשות להניח חפצים בהמבוי, ואינו מוכח שמשמש בחלקו של

מחמת דין שו"ל. ומה שהביא ראיה באות ד' לסברה שלו, שכיון שדעת כמה ראשונים וכן פסק הרמ"א דגם ב' שותפים הדריס בבית אחד נחשב אחד כשו"ל של השני, א"כ לעולם הדר עם הנכרי בחצר שהוא שותף עמו בחצר ליחשיב כשו"ל, ויוכל להשכיר את חצירו, א"כ לעולם לא יצטרכו לשכור מן הנכרי, אע"כ ששו"ל בחצר אינו יכול להתיר את רשות הגוי אפי' בחצר זת"ד.

וזה טעות מבהיל מאד כמו שאבאר לקמן, שלא שייך שא' יעשה שו"ל של השני, אלא כשאין אוסרים זה על זה, ע"כ נחשבים כאחד, א"כ מה שהיה ס"ד דהתוס' דשני שותפים א' נחשב שו"ל של השני, וכן דעת תור"פ ותוס' הרא"ש וכן דעת הרמ"א זה דוקא כשדריס בבית אחד בחדר אחד, נמצא דאין אוסרים זה על זה, ודימו אותו לה' חבורות ששבתו בטרקלין עירוב אחד לכלן, וכן מפורש בחזו"א סימן י"ח אות ד' דמהני כיון שמעורב בדירתם ואין אוסרים זה על זה, אבל כשדריס בבי' בתים חלוקים אף שמשתמשים יחד בחצר אחד פשיטא שלא עלתה על דעת שום פוסק, דאחד יהיה כשו"ל של השני, מאחר שהם אוסרים זה על זה בחצר, ודאי הם חלוקים זה מזה אף בהחצר, ואין אחד שוכר בעד השני, אבל באופן שאין אוסרים זה על זה שאין לו שם בית, ויש לו רק זכות בהחצר ואינו חלוק מבעה"ב ודאי דסגי במה שהוא שו"ל בהחצר לשכור עכ"פ את החצר, א"כ שפיר יתכן דהריב"ש ס"ל כהריטב"א דיכול לסלקו מהני מטעם דהוי כשו"ל.

ובעמק החכמה שם באות ו' שם הביא את דברי החזו"א סימן י"ח ס"ק ד' בטעם שבני החצר לא חשיבו כשו"ל של הגוי אף שמשתמשים בחצרו, משום ששותפים לא חשיבו כשו"ל, משמע דמהני שו"ל רק בחצר, אלא משום שהם שותפים לא חשיבו כשו"ל, ותמה עליו דא"כ לשאר הראשונים דס"ל דגם שותפים חשיבו כשו"ל, למה לא חשיבו בני החצר כשו"ל, ודחק עצמו דהחזו"א כתב כן לרווחא דמילתא. וכל המעיין יראה דוחק

הגוי, אבל להכשיר המבואות מועיל, מאחר שאע"פ שאין הבתים שלו הדרכים שלו, וזה למדו מור"ם מדברי הריב"ש, וס"ל למור"ם בדברי הריב"ש שטעם זה לבדו מספיק לענין המבואות, ודלא כמו שהבין הט"ז וכו', וגם הסברה הוא זרה דלמא לא יותר במבואות מאחר דביד השר לסלק הדרך מצד זה ע"ש. וכן הסכים לדבריו בתשובת חסד לאברהם הספרדי סימן כ"ב (ד"ה בין) דהרמ"א אינו חולק על המחבר אלא מפרש דבריו, וכתב דגם הגור"ד פירש כן את דברי הרמ"א.

ובדעת הט"ז כתב בשו"ת נפש חיה סימן ל' ד"ל דאין כוונתו לחלוק על טעם הרמ"א, אלא כוונתו להקשות דמשמע מהב"י והריב"ש, דהמציאות היה בימים ההם דשר שהיה לו היכולת לסלק מן הדרכים, כ"ש שהיה לו תפיסה בהבתים, ולא היה משכחת שר שיש לו יכולת לסלק מהדרכים ולא תפיסה בהבתים, א"כ מאחר שהב"י והריב"ש פסקו כטעם הא' דמהני מה שיכול להניח כלים בהבתים, שוב מיותר טעם הב' מה שיכול לסלק מן הדרכים, וזה כוונת קושיתו על הרמ"א. וכן י"ל דעת ש"ע הרב, דמשו"ה לא הביא את דברי הרמ"א שהוא טעם הב' של הריב"ש, אף שליכא חולקים על זה, מ"מ מאחר שפסק הב"י דסגי בטעם הא' ומותר להכניס אף להבתים, שוב מיותר לגמרי טעם הב' לפי המציאות שהיה אז.

גם מה שהעלה החכמת הלב בעמק החכמה סימן י' אות ז' להכריח דהריב"ש שהתיר לשכור את הדרכים בלבד, ע"כ א"א לו ליסבר בטעם דמהני יכול לסלקו כהריטב"א, דהמשכיר נחשב כשו"ל, דהרי בשו"ל צריך להיות לו רשות גם בהבית ולא סגי במה שיש לו רשות בהחצר, הוא טעות גדול דודאי אם אינן רוצין לשכור רק החצר סגי במה שהוא שו"ל רק בהחצר, וכן כתב להדיא בשו"ת שו"מ מהרורה תליתאי ח"א סימן ר"ג בסברת הריב"ש, דכיון שאדון העיר יכול לשנות הדרך ולתת להם מצד אחד, שוב הו"ל כתפיסת האדון באמצע ע"ש הרי דסברת הריב"ש

שהביא מהבה"ל סעיף י"ד דמה שמהני שו"ל הוא משום שיש לו רשות להשתמש בבית ובחצר אדונו. הנה לא כתב שצריך שיהיה לו רשות בבית וחצר, אלא כתב דמה דמהני הוא משום דלפי הרגילות הוא דשו"ל יש לו רשות בבית ובחצר משו"ה מהני, אבל לא כתוב שצריך שניהם ואה"נ גם באחד מהם סגי.

ומה שכתב העמק חכמה רבשו"ת נפש חיה סימן ל' הסתפק בזה אם צריך שיהיה רשות דוקא בבית, ורצה הוא לומר שהוא מטעם סברתו דצריך שיהיה טפל אליו במקום דירתו. אבל לא דק שפיר, דמוכת מדברי הנפש חיה דמה דמהני יכול לסלקו הוא מטעם שו"ל כהר"טב"א, ואפ"ה מהני במבוי לבדו ע"ש. (בד"ה ודבריו צריכין ביאור) שהקשה על הט"ז דלא רצה לסמוך על טעם הב', דא"כ לא נוכל לסמוך על טעם הא' ג"כ, ואם נימא דזה עדיף כיון שיכול להשיב אנשי מלחמתו ולא רק חפציו, דהמעין בב"י יראה דהוי כיש לו רשות להניח חפציו ע"ש, הנה דהיה לו ס"ד דטעם הא' עדיף מיכול לסלקו, כיון שהוא לאנשים ולא רק לחפצים, אף שמה שיכול להושיב אנשים אינו אלא שו"ל, וע"כ דס"ל להנפש חיה דיכול לסלקו אינו אלא מטעם שו"ל, וע"כ היה מקום לומר דלהושיב אנשים עדיף מיכול לסלקו, ודחה את זאת מטעם שמבואר בב"י, דבטעם הא' ג"כ סגי בחפצים, א"כ ודאי דטעם הב' עדיף דיכול לסלקו מכל. מבואר מזה דיכול לסלקו מועיל מטעם שו"ל אלא שהוא שו"ל חזקה יותר מהנחת כלים. וכן מוכח להדיא מדברי הנפש חיה אח"כ שכתב וז"ל ועוד דכיון שיש לו רשות לסלק אותם מהמבוי, מכ"ש דיש לו רשות להניח שם כליו ושייכים הני שני טעמים עכ"ל. מבואר מזה דברים ברורים דודאי שייך הנחת כלים בהמבוי, אף שאינו מקום דירתו של העכו"ם, וצ"ל דמה שמסתפק אח"כ (בד"ה ומעתה) אם סגי בהנחת כלים בהמבוי בלא יכול לסלקם משם, היינו משום דהוי שו"ל קלישא כיון דאינו יכול לסלק העכו"ם משם, אולי צריך שיהיה ברשות המיוחדת להעכו"ם כגון

הגדול בדבריו. אבל האמת הוא דהחזו"א לא כתב כלל כמו שהביא הוא בשמו דהוא מטעם דשותפים לא מיקרי שו"ל, אלא כתב סתם דלא מהני מה שבני החצר הם שותפים בהחצר משום דכל אחד חלוק בפנ"ע, וזהו אף להשיטות דגם שותפים בבית הוי כשו"ל, משום דשם אין אוסרים זה על זה וחשיבי כאחד, משא"כ שותפים בחצר כיון שאוסרים זה על זה שבאים מב' בתים חלוקים, פשיטא דלא הוי א' שו"ל בשביל השני.

ומה שהביא שם באות ח' ראיה מדברי הגר"ז דלא מהני כמה שהוא שו"ל בחצירו, רבסימן שפ"ב סעיף י"ד ט"ו י"ז וסימן שצ"א סעיף ב' בכל מקום שהזכיר הגר"ז שו"ל הוסיף בסוגריים "בביתו", משמע דלא מהני מה שהוא שו"ל בחצר. וזה אינו דהרי בסעיף ט"ו גבי השאלת מקום כתב הגר"ז ע"י שישאל לו הנכרי מקום ברשותו, ולא כתב כלל שצריך שיהיה בביתו, ומה שכתב גבי שו"ל בביתו, היינו משום דסתם שו"ל היינו שעובד אצלו בעבודת השדה או לכל השנה, א"כ מאין יהיה לו שום תפיסה ברשותו, וע"ז כתב דמיירי דכיון ששכרו לעבוד אצלו נתן לו מקום בביתו לרור אצלו, וכוונתו להפקיע מדעת התו"ש דס"ל דאם עובד אצלו א"צ שיהיה לו רשות ברשותו כלל, [וגם זה כתב רק בסוגריים משום שהיה מסופק בזה] אבל אין כוונת הרב דדוקא בביתו ולא בחצירו, אלא שסתם שו"ל דר בבית ואין לו שום תפיסה בהחצר, אבל בהשאלת מקום ודאי סגי לכל מקום ברשותו אף בחצר. וכן כתב להדיא בש"ע הרב סימן שצ"א סעיף ב' וז"ל, וכל מי שיש לו רשות להניח חפציו בבית הנכרי או בחצירו נעשה כשכירו ולקיטו, והיינו דהשאלת מקום לא צריך שיהיה בביתו וסגי בחצירו, ורק גבי שו"ל כתב בביתו, ולא כמו שנדחק העמק החכמה בכוונתו בדברים דחוקים. וכן מה שהביא העמק החכמה באות ט' בשם העצי אלמוגים, דצריך שיהיה לו רשות בבית או בחצר מוכח מזה דסגי מה שיש לו רשות רק בחצר. ולא כמו שנדחק הוא בדבריו. ומה

לשכירו חדר מיוחד שאין העכו"ם יכול לסלקו לחדר אחר, ככה"ג אין דירת השכיר נטפל לדירת הבעלים וחשוב דירה בפנ"ע, והיינו נמי טעמא דלא מהני עירוב הישראלים בחצר השותפין שגם העכו"ם שותף בה, ואילו שאיל הישראל מהעכו"ם דוכתי בחצר למינח בה מידי גותן עירובו ודיו, דכל שיכול לסלקו מיקרי רשותו של העכו"ם עדיין אף על ההשתמשות השואל, וסגי במקצת רשות העכו"ם, משא"כ בשותפים.

והוסיף ביאור באות ה' דישראל ששכר בית מהעכו"ם בחצר העכו"ם אוסר עליו, ולא חשוב שכירות הראשונה כשכירות החצר, דשכירות קבוע לצורך ההשתמשות לא חשוב שכירות, אלא צריך לשכור חלק העכו"ם שמייוחד לתשמיש עכו"ם תמיד, ומזה צריך לשכור ליום השבת עכ"ל. [ונראה בדבריו אלה שוב א"צ למש"כ באות ד' בטעמא דמונח עליו מידי מהני משום דהעכו"ם יכול לסלקו משא"כ בשותפים, אלא פשוט דבשותפים הלא לא שכן חלק המיוחד לתשמיש העכו"ם תמיד, דמה שמשמש שם הוא מחמת חלקו, משא"כ במונח עליה מידי אין לו שום זכות בהחצר אלא לאותו דבר, משו"ה אכתי נשאר חלק זה מיוחד להעכו"ם, ומשו"ה חשוב כשו"ל.] וממשיך החזו"א וז"ל, ואילו אם ישראל ועכו"ם דרים בבית אחד צריך לשכור, אע"ג דבישראל כה"ג אין אוסרים זה על זה, הכא לא סגי בעירוב של ישראל, כמבואר בתוס' דף ס"ו (ד"ה מערב) וטעמא דמילתא דאחר מהשכנים שעירב מתיר העירוב לכל שכני הבית, דשייכו כלהו בעירוב, משא"כ בעכו"ם דהעכו"ם לא שייך בעירוב עכ"ל [ומצד דין שו"ל הלא שניהם שוים].

מבואר מדבריו דיש שני אופנים דאחר עושה שכירות או עירוב בשביל חבירו, אחר ע"י דין שו"ל ובזה סגי במה שיש לו תפיסה רק במקצת הרשות, ויכול להשכיר כל רשותו של הבעה"ב מטעם דאין דירתו דירה ורשות בפנ"ע, אלא הוא נטפל עם הבעה"ב ומשו"ה סגי בתפיסתו במהצת הרשות. אבל בשותפים

בחצירו המיוחד לו, אבל מבוי שהוא משותפת אינו מוכח שהוא משמש בחלקו של בני העיר כיון שהוא ג"כ שותף בתוכה, י"ל שהוא משמש מחמת חלקו, להכי צריך שיהא גם יכול לסלקו, דבזה הוי שו"ל חזקה שיש לו כח על חלק של בני העיר, אבל בחצירו המיוחד להעכו"ם ודאי מהני שו"ל רק בחצירו כמו שביארנו.

אמנם מה דמספקא ליה להנפש חיה פשיטא ליה להגאון מהרש"ק דמהני הנחת כלים בהמבוי גרידא, דכתב בתשובת ובחלת בחיים סימן קכ"ה וז"ל, יבקשו איש יהודי אשר הוא חשוב בעיני השר ליתן לו רשות להניח לו עצים ואבנים וכדומה ברחובות כל העיר, באיזה מקום שיבחר הישראל, ואז יהיה דינו כשו"ל וישכרו מהישראל הרשות עכ"ל. הרי דמהני הנחת כלים במבוי לבד, ונראה דלא תקשה עליו ממה דהוכחנו מהגמ' והטור לעיל דלא סגי בהנחת כלים ברשות המשותפת, רדוקא כשיש רשות להשותפין להניח כלים בהחצר ובהמבוי, א"כ אינו מוכח שמשמש בחלקו של העכו"ם כמ"ש החזו"א, אבל בעובדא דמהרש"ק דלא היה רשות לשום אדם להניח כלים בהרחובות אלא להשר, א"כ במה שמניח כלים הרי הוא משמש בחלקו של השר ונעשה שו"ל.

ב

והנה כל מה שכתבתי לבאר דסגי במה שיכול לסלק ממקצת רשות הוא לדעת הריטב"א שחושב את המשכיר כשכירו ולקט"ו, אבל אם נימא דמשכיר שיכול לסלק את השוכר אינו כשו"ל, אלא כמ"ש הרשב"א דהוי כבעלים והוי כאילו כבר סילקו, בזה צריך לעיין אם מהני היתר הנ"ל, דיש בזה צד חומרא יותר משו"ל, דהנה מה דמהני מה שיש לו זכות רק במקצת הרשות, ביאר החזו"א סימן פ"ב ס"ק ד' וז"ל, דדירת שכירו ולקט"ו לא חשוב דירה בפנ"ע, והלכך אינן אוסרין זה על זה וכו' וממילא חשוב שכירות לכל חצר העכו"ם דסגי בשכירות מקצתו, אבל כשיש לו

מהגי מדין שו"ל, ואף כששניהם שותפים בשוה, וכן הסכים הלבוש בדוקא בשני חדרים. אבל המ"כ ס"ק נ"א הביא דהרבה אחרונים חולקים על הב"י והרמ"א, וס"ל דאף בשדרים בחדר אחד ממש לא מיקרי שו"ל כדעת תירוצ' הראשון של התוס', דבשניהם שותפים שוים ליכא הדין דשו"ל, וסיים שם דאף בסיפא בשני עכו"ם גמי צריך לשכור משניהם, וכתב שם בשער הציון אות נ"ב, דאף שאיזה אחרונים מביאים מריטב"א בשם השר מקוצי דמחלק בין ישראל לעכו"ם, מכ"מ מיתר הפוסקים לא משמע כן, דלתירוצ' קמא דשותפים שאני אין גפ"מ בין ישראל לעכו"ם ע"ש.

והנה כבר כתבתי במקום אחר לעורר על דבריו בדעת התוס', דהתו"ש ס"ק י"ב ובבגדי ישע כתבו להדיא דהתוס' מודה להשר מקוצי, ודוקא בישראל ונכרי שזה להשכיר וזה לערב, וכן כתב החזו"א סימן פ"ב אות ה' בכוונת התוס', ומה שהביא השער הציון בשם הגאון יעקב דנקטינן לחומרא כתירוצ' הראשון הנה גם מדבריו מבואר דהתוס' יכול לסבור כהשר מקוצי וכתב דמסתבר כדבריו בדוקא בגוי וישראל שזה להשכיר וזה לערב ואמר דר' יוחנן דאמר שוכר כמערב פליג על הירושלמי. ומה שדחה השער הציון מדברי הירושלמי, ונמשך אחר דברי הגאון יעקב שמפרש את הירושלמי שדרים בחדר אחד, אבל אין זה השגה על הב"י, דהרי הב"י מפרש את דברי הג"א דדוקא כשיש לכל אחד חדר מיוחד, א"כ אף התוס' בתירוצ' הראשון יכול לפרש כן הירושלמי ההוא, ודוקא בישראל ונכרי שזה להשכיר וזה לערב ס"ל להתוס' בתירוצ' הראשון דלא מהני בשותפין בחדר אחד, משא"כ בשני נכרים דשניהם בשכירות, ומה שכתב דמיתר האחרונים לא משמע לחלק בזה לא ידעתי על איזה אחרונים כוון, ולא מצאתי מי שיסבור דגם בשני עכו"ם לא מהני שישכור אחד בשביל השני אלא החיי אדם, ויחיד הוא נגד כל הני, ומה שהביא באות נ"א מדברי האו"ז, מ"מ הרי דעת הב"י והרמ"א והלבוש

נדיש לכל אחד רשות בפנ"ע, ואין אחד נטפל לחלקו של חברו, ע"כ אינו יכול להשכיר חלקו של חברו, אבל באמת גם בשותפים ישנו הדין דה' ששריין בבית אחד אחד מוליך ע"י כלן, אף שאין אחד טפל לחברו, וע"ז חירץ דבעכו"ם וישראל לא שייך לומר כן, כיון שזה בעירוב וזה בשכירות, ואף שגבי שו"ל מהני עירוב של הישראל אף לרשותו של הנכרי, היינו משום דגבי שו"ל כיון שהוא נטפל לחלקו של הנכרי ואינו רשות בפנ"ע, ע"כ הוי כאילו יש לו רשות בכל הרשות של הנכרי, משא"כ גבי שותפים דאין אחד נטפל לחלקו של חברו. והדין דאחד מוליך בשביל כלן לא מהני, כיון שזה בעירוב וזה בשכירות, ועוד חילוק יש בין שותפים לשו"ל, דשותפים לא מהני אם יש לו שותפות רק בחצר, וצריך שיהיו דרים בבית אחד ממש שלא יאסרו זה על זה או ע"י עירוב, אבל אם יש לו רק שותפות בחצר לא שייך אחד מוליך ע"י כלן, כיון שבמקום הגורם שאוסרין זה על זה היינו בבית אינם שותפים, אבל גבי שו"ל סגי במה שיש לו שותפות רק בהחצר, כיון דנטפל לבעה"ב ונחשב כאילו יש לו שותפות בכל רשותו של הנכרי.

והנה בב' נכרים הדרים בבית אחד והם שותפים שוים, יש דיון בפוסקים אם סגי במה שנכרי אחד משכיר ומהני גם בשביל שותפו, דהב"י סימן שפ"ב הביא את דברי ההגהות אשרי ר"פ הור, דאם יש מבעלי בתים מן הנכרים אפילו עשרה ודרים כלם עמו בבית, צריך למיגר רשות מכלהו, וכתב ע"ז הב"י דצריך להעמיד דברי הגהה זו כמו שהעמידו התוס' ההוא דר' יוחנן דירושלמי. וכ"כ בש"ע סעיף ט"ז אם ישראל ועכו"ם דרים בבית אחד צריך לשכור מן העכו"ם ולערב עם הישראל, וכתב עליו הרמ"א אם יש לכל אחד דירה בפנ"ע, וה"ה שני עכו"ם הדרים כה"ג בבית אחד צריך לשכור משניהם, והיינו דהרמ"א נקט תירוצ' השני של התוס' דף ס"ו לעיקר, דמשו"ה לא מהני כיון דיש לכל אחד חדר בפנ"ע וא' מסולה משני. אבל בחדר אחד ממש

ומהר"א אזולאי בהגהותיו על הלבוש אות י"א וש"ע הרב והשר מקרצי ורבינו פרץ והריטב"א והתוס' הרא"ש שהביא את הר"י מקונין והתו"ש והבגדי ישע, והערון השלחן דגם בשכירות שייך אחד משכיר בשביל כלם, ולא מצינו להתוס' שיחלוק בזה להדיא זולת האו"ז, וכן מצאתי בדברי המאירי בחידושו דף ס"ו וז"ל, ואם היה שם גוים הרבה חלוקים בדירה צריך שישכור מכל א' וא'. וכן כתב בבית הבחירה דרך אם כל הכותים יש להם דירה בפנ"ע וחלוקים בפתם עכ"ל. הרי לנו ארבעה עשר ראשונים ואחרונים נגד האו"ז, א"כ ודאי דיש להקל בזה בעירוב הקל.

ובאמת גלע"ד דגם מהאו"ז אין ראיה, דהנה מבואר בערוך השלחן סעיף כ"ו דלמד בפשיטות בדברי התוס' דגם בתירוץ הראשון מיירי התוס' דהשני שותפים דרים בשני חדרים חלוקים, אלא היה ס"ד דכיון דהשני חדרים הם בבית אחד יהיו כשו"ל, דבשו"ל מיירי ג"כ שהם חלוקים בחדרים ועליות כמ"ש רש"י, אלא כיון שהם בבית אחד עירוב אחד בשביל כלם, להכי הקשו התוס' מהירושלמי, ותירצו דהירושלמי מיירי שהם שותפים שוים, ממילא ליכא הסברה דשו"ל, אבל דוקא כשהם בשני חדרים, אבל בחדר אחד פשיטא להתוס' גם בתירוץ הראשון דאחר משכיר בשביל חבירו, ולפי"ז אין ראיה כלל מדברי האו"ז שכתב סתם י' בעלי בתים השרויים בבית אחד, ולפי הערוך השלחן שפיר יתפרש דכל אחד הוא בחדר בפנ"ע, ואפ"ה הצריך האו"ז להסביר למה אינם כשו"ל, ומפרש כיון ששניהם שוין, וכן מבואר בפשיטות בדברי הש"ע שכתב גוי וישראל השרויים בבית אחד, ומפרשו הרמ"א וכל המפרשים בחדרים חלוקים, וכן התוס' בתירוץ השני מפרש אף לפי המ"ב מה שכתב בירושלמי בבית אחד הכוונה בשני חדרים חלוקים, א"כ למה לא יתפרש לשון האו"ז כן, ולענ"ד כן הוא דעת הב"ח דגם תירוץ הראשון מיירי שהם בחדרים חלוקים.

ובאמת צ"ע על השער הציון אות ג"ב שכתב דהדבר חלוי בשני תירוצי התוס', והיינו משום דלהתירוץ השני משמע דוקא כשיחד להשו"ל חדר מיוחד לא נחשב כשו"ל, אבל כשיחד רק פינה מיוחדת עדיין הוי כשו"ל, אף שהבהע"ב סילק עצמו מפינה זו והוי כשותפים שוים דהבעה"ב אינו יכול לסלקו משם, אפ"ה כיון שהוא בחדר אחד הוי כשו"ל, וחולק על התירוץ הראשון. והבין דהב"י והרמ"א פסקו כתירוץ השני, אבל הרי הב"ח כתב להדיא דשני התירוצים אינם חולקין זה על זה, ושניהם הלכתא נניהו, א"כ מוכרח לומר כהערוך השלחן, דגם בתירוץ הראשון מיירי בשני חדרים חלוקים, וע"כ אין חולקים זה על זה, אלא שתירוץ הראשון מיירי בשותפים שוים, ע"כ אינו צריך שיסתלק לגמרי מחדר של השני, ותירץ השני דמיירי משו"ל מיירי דוקא שנסתלק לגמרי מחדר השו"ל. ומשו"ה פירש הב"ח את דברי הטור שכתב שלכל אחד דירתו בפנ"ע שהוא כתירוץ הראשון, אף שדירה בפנ"ע המשמעות שיש לו חדר בפנ"ע, משום שכן ס"ל גם לתירוץ הראשון שבתוס', וכן משמע מדברי הדרישה שהשני תירוצים אינם חולקין זה על זה ע"ש.

וכן מוכח מדברי המאמר מרדכי שהרי מפרש כהב"ח בביאור דברי הטור, ולעיל בסעיף א' כתב על מה שכתב הרמ"א אם הבית של עכו"ם ושכר ישראל ממנו ועכו"ם דר עמו בבית שצריך שכירות, כתב המאמר מרדכי דוקא כשהגוי דר בחדר בפנ"ע דאלכ אינו אוסר וצ"י לזכור ט"ו, וע"כ צ"ל דמפרש גם בתירוץ הראשון של התוס' דוקא בשני חדרים. וכן מוכח בדעת הגר"א דבסעיף א' ד"ה אבל כתב וז"ל ובעינן שהן מיוחדין כמ"ש בסט"ו והוא מירושלמי כמ"ש. והיינו דבסעיף ט"ו מביא הירושלמי גבי שני עכו"ם ומפרשו דוקא כשהן מיוחדין בחדר בפנ"ע, וקצת תימא על המ"ב דבסעיף א' ס"ק י' מביא את דברי הגר"א דצריך להיות בחדר בפנ"ע, וא"כ ע"כ שפירש כן את הירושלמי בסעיף ט"ו, וא"כ איך מביא המ"ב בסעיף ט"ו את דברי הירושלמי נגד הרמ"א במקום שהגר"א שהביא לעיל מישכו על נכון.

ובאמת צ"ע על השער הציון אות ג"ב שכתב דהדבר חלוי בשני תירוצי התוס',

כאן משום דהתזו"א ביאר באות א' וכאן, דאינו נחשב כשוכר את כל הרשות אלא כשוכר רק פורתא, א"כ אם יש להשוכר ב' חדרים א"כ לא חל השכירות אלא על פורתא מחדר א', ומשום"ה איבעיא ליה להגמ' אם מהני דהוי כב' עכו"ם בב' חדרים, ואפי' אם נימא דכוונת התזו"א לא היה לזה, מ"מ לפי כל הפוסקים שהבאתי דבחדר א' אחד שוכר בשביל חברו, ע"כ לא שייך דבריו אלא בב' חדרים אבל בחדר אחד אפי' אם הוי כב' בעה"ב מ"מ סגי בשכירות אחד מהם.

ובאמת אף לפי המ"ב דהתמיר בב' בעה"ב בחדר אחד, מ"מ בכה"ג במשכיר ושוכר יודה דליכא חומרא הזאת, דבתשובת אבקת רוכל למרן הב"י סימן מ"ז העלה דאף לפי התוס' דבשני עכו"ם בבית אחד צריך לשכור משניהם, זה דוקא כששניהם דרים שם, וכיון ששניהם אוסרים ע"כ צריך לשכור משניהם, אבל בשותף שאינו דר שם ואינו אוסר סגי לשכור מאחד מהם וגורר את השני, כיון שאינו דר שם ואינו אוסר אינו חלוק לעצמו עי"ש. א"כ במשכיר שאינו דר בהבית אלא שיכול לסלק את השוכר והוי כבעלים, מהני לשכור ממנו, אף אם גם השוכר חשוב כבעלים. ולפי"ז א"א לפרש האיבעיא כמ"ש התזו"א הג"ל, וצריך לומר דהאיבעיא הוא אם מהני לשכור מהמשכיר אף שהוא אינו האוסר, דהיה ס"ד דצריך לשכור מהשוכר דוקא כיון שהוא אוסר את הרשות.

ופשט הגמ' יכלים לשכור מן המשכיר, וכתב התזו"א בהסכירו, דכיון דיכול לסלקו חשוב כיש להחצר ב' בבעלים, וכיון שהשכיר מקצתו ובידו להשכיר כלו חשוב שכירות, שהרי אם השכיר מקצתו וטילק העכו"ם את השוכר מכל החצר, והשאר את כל החצר לעצמו הוי שכירות מעליא, השתא נמי דלא סלקו חשוב כאילו סילקו וחזר והשכיר לעכו"ם השוכר מה שנשאר לו משכירות הישראל וכו' עי"ש. והנה לפמ"ש א"צ לומר כך אלא בב' חדרים דבזה הוי ב' בעלים אבל בחדר אחד הוי כב' בעה"ב בחדר אחד דסגי

אחר שכתבתי את זאת מצאתי בתשובת מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג סימן תכ"ח וז"ל: וגוים הדרים במבוי ד' או ה' בבית אחד א"צ להשכיר מכל אחד ואחד, והירושלמי דאמר עשרה גוים הדרים בבית אחד צריך להשכיר מכל אחד וא', בשרוים בחדרים ובעליות ובמחיצות עי"ש. והדברים ברורים ומאירים כמ"ש, ומהר"ם עצמו בפסקי מהר"ם אות רס"ד מביא לשון האו"ז, בטעמא דירושלמי משום דכלן שוין בו, וע"כ דגם האו"ז יפרש כן דברי הירושלמי בחדרים ועליות, וכן בפסקיו אות קמ"ה מביא מהר"ם שני תירוצי התוס', ומשמע שפסק כתרומייהו דליכא פלוגתא בניהם כלל, דגם בתירוק הראשון מיירי בשני חדרים, ואילו היה ראה המ"ב את דברי מהר"ם מרוטנבורג ודאי היה מודה לדברי הרמ"א.

ג

והנה עתה נעיין מה הדין במשכיר שיכול לסלק את השוכר רק ממקצת החדר ולא מכל החדר, הנה התזו"א סימן פ"ב ס"ק ח' הסביר ספיקת הגמ' ביכול לסלקו וז"ל, נהי דחשוב סילוק להאי פורתא דאגר להו ונתן להו תפיסת יד במקום העכו"ם השוכר, מ"מ אכתי נשאר העכו"ם בדירתו הנשארת, ולא דמי לכל שכירות דאכתי משתייך העכו"ם בדירתו ואינו אוסר, דהתם מה ששכרו הוא ג"כ דידיה וחד דירה הוא ויש להם תפיסת יד בדירתו, אבל כששכרו מהמשכיר הוי דירת עכו"ם וחלק השייך להן כב' דברים הנפרדים, וכמו ב' עכו"ם הדרים בבית אחד דצריך לשכור מכל אחד ואחד, וכמ"ש הג"א עכ"ל. הנה כאן נקט בדעת הג"א בשם האו"ז, דב' עכו"ם הדרים בחדר אחד צריך לשכור משניהם. וזה סתירה לכאורה למה שכתב לעיל באות ה' להסביר את דברי התוס' דף ס"ו דמה דלא מהני בשני שותפים הוא כדברי הריטב"א והשר מקוצי משום שזה לערב וזה להשכיר, נמצא דבשני נכרים לכאורה אף בשני שותפים סגי לשכור מאחד מהם וכמו שביארתי. אמנם נראה כוונתו

ה' ששרויין בחצר אחד עירוב אחד לכלן לענין שיתוף המכוי, אף שהן בה' בתים חלוקים, והלכך אחד מהן שהוא שותף ביין סגי לכל בני החצר לענין שיתוף, ואת"ל שסומכין אשותף במקום עירוב א"צ תו ע"ח, ואת"ל דבשיתוף צריכין להשתתף כל דיורי החצר, צ"ל דהכא בשותפין עסקינן עכ"ל. והיינו דלדעת הרמ"א סימן שפ"ז ובד"מ שם, דרק אחד מן החצר צריך ליתן להשותף, הוא מטעם דבהמכוי דאין בית גורם האיסור רק מה שהמכוי פתוח להחצר, ע"כ נחשבין כל בני החצר כאחד, מאחר שמתשמשין יחד בחצר אחד, אלא לדעת האהעו"ז החולק צריכין כלם להשתתף מאחר שבאים מב' בתים חלוקים, דלדעתו גם בהמכוי הם חלוקים מאחר שהם באים להמכוי מב' בתים חלוקים. אבל אי לא בתים החלוקים משיטא שחשובים בחצר כאחד, מאחר שהוא חצר אחד גדולה והוי רשות אחד ואחד משתף בשביל חבירו, ואף כשאין משתמשים יחד אלא כל אחד משתמש בחלק שלו, מ"מ כיון שאין מחיצה מפסקת ביניהם חשובים כאחד, וכן כתב להדיא החזו"א סימן צ"ט ס"ק כ"ז לענין ביהכנ"ס, דביהכנ"ס הוא כחצר משותפת של כל באי ביהכנ"ס, מ"מ כביהכנ"ס גופא מטלטלין ממקום למקום, ואע"ג דהמקומות מכירין לכל אחד מקומו, וכו' והכא בביהכנ"ס אין כאן רשיות חלוקין ברירה, כדחתן ה' ששבתו בטרקלין. ואחד נותן ע"י כלן בביהכנ"ס כדן ה' ששריין בבית אחד ע"י ש. מכונר מזה דאף בתשמישי החצר ישנו הדין דאחד נותן ע"י כלם כיון דאין אוסרים זה על זה בהחצר, ואף שיש לכל אחד מקום מיוחד מ"מ חשובים כאחד.

ולפי"ז נראה לענ"ד ברור דשני עכו"ם בחצר אחד ולאחד יש לו בית פתוח שם ולהשני אין לו רק השתמשות בהחצר ואין לו בית שם, שאותו העכו"ם שיש לו חלק רק בהחצר, יכול להשכיר חלקו בהחצר וגורר בזה גם את חלק תצר העכו"ם השותפו, ואף שהבית של שותפו אינו יכול להשכיר, מ"מ חלק החצר יכול להשכיר. דכיון דגבי ישראלים

בשכירות בעה"ב אחד מהם, אף שאינו יכול לסלק את חבירו מחלק שלו, א"כ כיון דיכול לסלקו ממקצתו וחלק זה הוי כבהע"ב שיכול להשכירו, מהני שכירות זה אף על חלק חבירו. וכ"ש אם נימא דאין הטעם דמהני השכירות הוא משום דהוי כמי שסלקו, דהרי כתב הר"ן בחידושו דלא חשוב סילוק כלל, ומ"מ מהני השכירות ממנו משום דחשוב כבעלים מאחר דיכול לסלקו, א"כ אינו צריך לחשוב כאילו סילקו מכל הרשות, וכיון שמהני השכירות על מקצת הרשות שיכול לסלקו, גורר גם מקצת הרשות שאינו יכול לסלקו, כמו ב' שותפים בחדר א' כמו שנתבאר.

והנה כל זה הוא בב' עכו"ם ששרויים בחדר א', אבל אם שריים בב' בתים חלוקים, א"כ אף שמשתשמים יחד בחצר אחד לא חשובים כאחד, והטעם פשוט דדין עכו"ם דומה לדין של ישראל, וכי היכא דב' ישראלים השרויים בחצר אחד בב' בתים חלוקים, אין אחד נותן עירוב בשביל השני, מאחר שאוסרים זה על זה בהחצר, מחמת שדריסתם מבתים חלוקים, א"כ השתמשותם בחצר יחד אין עושה אותם כתשמיש משותפת, אלא כב' רשותים חלוקים אף שהם בחצר אחד, א"כ ה"ה בעכו"ם לא מיבעא שאין לאחד שותפות בבית חבירו, אלא אפי' בחצר, כל אחד חלק חבירו ולא נחשב כרשות משותפת, מאחר שהם באים מב' בתים חלוקים, ע"כ בכה"ג אין אחד יכול לשכור חלק החצר של חבירו העכו"ם, ע"כ צריך לשכור משניהם.

אמנם באופן שאין באים מב' בתים חלוקים ויש להם חצר משותפת שמתשמישים שם, ודאי הדין נותן שעכו"ם אחד יכול להשכיר חלקו בהחצר, ולגרור גם חלק חבירו העכו"ם אף שאינם דרים בבית אחד, מ"מ בחצר זה הם משתמשים ביחד ברשות אחד, ואין אחד חולק רשות מחבירו, וכה"ג הוא הדין בב' ישראלים [א"כ ה"ה בב' עכו"ם] וכן מתבאר מדברי החזו"א סימן צ' ס"ק י' וז"ל, נראה דכי היכא דה' שרויין בבית אחד עירוב אחד לכלו, ה"נ

מסלק ליה, כלומר שהגיע זמן השכירות או שאינו שוכר לזמן אלא כל זמן שירצה לסלק יסלקנו, וכל שהשכיר אצל אחרים אין לך סילוק גדול מזה, אבל כל שאינו יכול לסלק עד שיתן לו דמים אין שוכרין ממנו, דמכל מקום עדיין לא נסתלק ועיקר שוכר הוא עכ"ל. ונראה לענ"ד דשאר ראשונים חולקים על דינו של הרשב"א, דבריב"ש סימן תכ"ז התיר לשכור את הדרך מן המלך כיון שיכול לסלק את הבעה"ב וליתן להם דרך מצד אחד, ומשמע מזה דאם אינו נותן להם דרך מצד אחר אינו יכול לסלק מן הדרך, א"כ דומה למש"כ הרשב"א שצריך ליתן להם דמים, דמה לי שצריך ליתן דמים או שצריך ליתן להם דרך מצד אחד, וכיון שמהני השכירות להריב"ש היכא דצריך ליתן להם דרך, א"כ ה"ה היכא שצריך ליתן להם דמים מהני שכירות מן המשכיר אף שעדיין לא נתן הדמים. וכן מוכח בחידושי המאירי דף מ"ב גבי ספינה וז"ל, וכ"ש אם יש רשות לבעל הספינה להחליף מקום השוכרים מזה לזה, דוראי שוכר מבעל הספינה, אע"פ שהשכירה לגוים כדאיתא בפרק הדר גבי פונדק עכ"ל. וכ"כ בבית הבחירה שם. והרי שם כל כמה דלא נתן להם חדר אחר א"א לסלק מחדרם ששכרו, ואפ"ה מהני שכירות מן המשכיר, וא"כ ה"ה היכא שצריך ליתן להם דמים דמ"ש. וכן מבואר מדברי מהר"ם שיק סימן קפ"ב בסופו וז"ל, וא"כ לא גרע מהא דקימ"ל בש"ע דאם יש כח למשכיר לסלק להשוכר יכולין לשכור מהמשכיר, אע"ג דבעלמא היכא דמחוסר ממון לא אמרינן הואיל, כמ"ש הר"ן בפרק כל שעה בשמעתא דהרהינו, וכ"ש כאן שבידו לוותר כל זה חשוב כתפיסת יד עכ"ל. מבואר מזה דכאן עדיף משאר מקומות וכאן אף שאינו יכול לסלק אלא בנתינת דמים מהני. וכן מבואר בשו"ת משכנות יעקב סימן קכ"ה בפשיטות דאף שאינו יכול לסלק אלא בנתינת דמים יכול לשכור מן המשכיר.

וראיתי בספר חכמת הלב פרק ו' סעיף כ"א שהביא את דברי הרשב"א ופסק כמותו, דהיכא

כה"ג אין אוסרין זה על זה, כמו שביאר החזו"א סימן פ"ו אות י"ח וז"ל, והא דחצר מותרת ביורד דרך סולם לחצר, אף שהוא משתמש בחצר דל ביתו מהכא הרי הוא שותף בהחצר, וכשהוא מוציא מביתו לחצר הרי הוא מוציא לרשות חבירו, משום דלאסור על חבירו צריך דוקא מקום פיתא שיש לו שם מקום פיתא או לינא, אבל כשאין בית פיתא פתוח לחצר בטלה לה חצר לחבירו שיש לו שם מקום פיתא ולינא עכ"ל. והיינו שבטל לחבירו לענין איסור, אבל לענין בעלות יש לו שותפות בהחצר, ואין אוסרים זה על זה, א"כ ה"ה גבי שני עכ"ל בכה"ג חשוכין רשות משותפת בהחצר, וכיון שאין אוסרים זה על זה שם, הוי כה' ששרויין בחצר אחד, שאחר משכיר בשביל כלן.

ומעתה דברי הריב"ש מתבארים היטב דהאדון שהדרכים שלו מאחר שיכול לסלק את בני העיר משם, וגברים שיש להם חצר שפרוץ להדרכים, ע"י הפירצה נעשו הדרכים והחצירות בחצר אחד משותפת, כיון שפרוצים זה לזה בלא מחיצה מפסקת ביניהם, א"כ האדון שאין בעלות שלו מחמת ביתו הפתוח שם, אלא מחמת שיכול לסלק את בני העיר, א"כ הלא אינו אוסר על בני העיר כיון שהוא בלא בית, ע"כ נחשב כאחד עם בני החצירות ויכול להשכיר גם החצירות הפרוצות להדרכים, מדין דשני שותפים בחצר אחד משכיר ע"י כלם כמו שנתבאר. נואפי אם יש גם להאדון בית פתוח לשם, מ"מ בעלות שלו מחמת ביתו כבר השכירו לישראל, ויש לו בעלות נוסף מה שיכול לסלק את בני העיר, ומחמת בעלות זה הלא אינו אוסר על בני העיר כיון שהוא בלא בית].

ד

בירור הדין במשכיר שאינו יכול לסלק את השוכר עד שיתן לו דמים

כתב הרשב"א בתשובה ח"ה סימן ד' וז"ל: דהתם נמי בפרק הדר לא גרסינן כל היכא דמצי מסלק ליה בזווי אלא כל היכא דמצי

לסלק, הוא משום תפיסת יד או משום דהוי הבעלים דז"ל חידושי הר"ן דף ס"ה וליכא למימר דכיון ששכרו אין לך סילוק גדול מזה, שהרי שכירות זה אינו על דעת שיצא השוכר משם "וכי האי גוונא לא הוי סילוק", ואפי' הכי אסיקנא דכיון דמצי מסלק ליה שרי עכ"ל. הרי לפנינו מחלוקת גדולה בין הרשב"א והר"ן בטעם דמהני יכול לסלק, הרשב"א ס"ל דע"י שהשכירו לישראל הו"ל כאילו סילק העכו"ם, והר"ן ס"ל דלא הוי כאילו סילק, והרשב"א לשיטתו כתב בתשובה ח"א סימן תרכ"ו, ובמיוחס להרמב"ן סימן רי"ח דכל שהדיורים יכולים להוציא השוכרים הישראלים מהבתים אין אותו השכירות מועיל כלום, וכתב שם שזהו הטעם דצריך שהמשכיר יוכל לסלק את השוכר, דאל"כ שוכר הראשון יוציא את הישראל משם, אבל להלכה לא קי"ל כן, כמו שאבאר לקמן. וכן דעת הריטב"א דטעמא דיכול לסלק אינו משום דע"י שהשכירו לישראל כאילו נסתלק העכו"ם וז"ל דף ס"ה כיון דמצי מסלק כל זמן שירצה אין לך תפיסת יד גדול מזה ואגרי מיניה עכ"ל. וכן כתב בפירוש רבינו חננאל בן שמואל וז"ל, והואיל ואילו רצה עכשיו להוציאו היה יכול, נמצא שיש לו עדיין רשות בחצר ויספיק לנו לשכור ממנו עכ"ל. וכ"כ ריבב"ן כיון דמצי מסלק ליה כאילו הבית ברשותו עכ"ל. ולא סבירה להו כהרשב"א דהוי כאילו כבר סילקו, ולפי"ז ודאי הדין נותן דאף שאינו יכול לסלק עד שיתן דמים מ"מ הבית ברשותו, דהרי יכול להוציאו בע"כ מן הבית, ואין צריכין לחשוב כאילו נסתלק, ע"כ יכול להשכיר אף שלא נתן דמים להשוכר. וזהו טעמו של הריב"ש שס"ל דיכול האדון להשכיר את הדרכים כיון שיכול לסלקם, אף שצריך ליתן להם דרך אחר, מ"מ כיון שיכול לסלק מן הדרך הזה, הו"ל ברשותו לענין שיוכל להשכירו.

ומטעם זה גם מה שכתב בתשובה, דכל שהדיורים יכולים להוציא את הישראלים השוכרים מן הבתים, אין אותו השכירות מועיל, אנן לא קי"ל כן. הנה בתחילה בדרך

דצריך ליתן דמים אין יכולין לשכור ממנו, ובררכי שלום שם ס"ק ע"ב כתב שיש להסתפק אם אינו יכול אלא לסלקו מבית זה לבית אחר, אם הוי כיכול לסלקו רק בדמים או דילמא עדיף, ונשאר בצ"ע. והביא מדברי החזו"א ומהרש"ם דמיקרי יכול לסלקו, ונראה מדבריו דאפ"ה לא רצה לרחות דברי הרשב"א מחמת דברי המהרש"ם והחזו"א, דאם נימא דבית אחר הוי כמו דמים, נדחה דברי מהרש"ם וחזו"א מחמת דברי הרשב"א. אבל במ"כ נעלם ממנו דזה מפורש בריב"ש ומאירי דמיקרי יכול לסלקו, וכן פסק הרמ"א סימן שצ"א כדברי הריב"ש וממילא יש להקל כדבריהם אף בנתינת דמים דמ"ש. ומה שכתב דצ"ע דאפשר דבית אחר עדיף מנתינת דמים, לא ידעתי מקום הספק כיון דהרשב"א כתב הטעם דלא מהני יכול לסלקו ע"י דמים, משום דעדיין לא נסתלק, והיינו דלא נוכל לחשוב כאילו נסתלק כיון דעדיין לא נתן הדמים, א"כ ה"ה היכא דאינו יכול לסלק אלא כשנותן לו בית אחר א"א לחשוב כאילו נסתלק, כיון דעדיין לא נתן לו הבית אחר. וכיון דהרשב"א יחיד הוא נגד הריב"ש והמאירי יש להקל כדבריהם, ובפרט דהלכה כדברי המיקל בעירוב, ובפרט בשכירות.

ונראה דמחלוקתם תלוי בטעמא דמהני יכול לסלקו, הרשב"א כתב כאן משום דכל שהשכיר אצל אחרים אין לך סילוק גדול מזה, וכ"כ בעבודת הקודש. והיינו דע"י שהשכיר אצל ישראל נעשה כאילו סילק את העכו"ם השוכר הראשון, וכתב הטעם דאם אינו יכול לסלק עד שיתן לו דמים לא מהני, כיון דעדיין לא נסתלק. והיינו כיון דצריך לחשוב ע"י השכירות הישראל כאילו נסתלק העכו"ם, והכא א"א לחשוב כאילו נסתלק עד שיתן לו דמים. וכ"כ בחידושי דף ס"ה וז"ל, (ד"ה כל היכא) וי"ל דהכא שכירות רעועה הוא ולא מסלק ליה לגמרי אלא לפי שעה בלבד עכ"ל. יפירוש הסתלקות לפי שעה יתבאר לקמן.

אבל שאר הראשונים חולקים על יסוד זה, יס"ל דטעמא דמהני השכירות ממי שיכול

ביניהם דאף דמי שיכול להוציא בע"כ אוסר, מ"מ יכול להשכיר מן המשכיר, לא ביאר כלל החילוק שיכולין לחלק, ואם כוונתו דאף שהשוכר יכול לאסור, מ"מ מהני השכירות מן המשכיר לדעת ר' אפס, מדברי הרשב"א מוכח להיפך, דפסק דאין יכולין לשכור מן המשכיר היכא דהשוכר מוציא בע"כ, ואפשר שכוונתו דר' אפס ס"ל דגבי משכיר אינו ברור שיוצא השוכר בע"כ, דהרי מיירי שלא היה שם, ומשו"ה ס"ל דמהני, אבל הרי בב"י כתב דמהני לשכור מן המשכיר אף היכא דהשוכר שם ולא רצה להשכיר, וכן כתב להדיא במאירי, וע"כ צ"ל דלא תיישנין להסברא שיוצא בע"כ אלא כשהמשכיר יכול לסלק וכמ"ש. וכפי הנראה החזו"א לא היה לפניו את דברי הרשב"א שמפרש את הירושלמי באינו יכול לסלק.

ומה ששמע מדברי הבבלי דר' אפס לא התיר אלא ביכול לסלק, צריך לפרש באחר משני האופנים, או שהיא שני מעשיות נפרדים, שהרי בבבלי היה ר"ל מסתפק בזה ואמר נשכור ולכשנגיע לרבותינו שכדורם נשאל להן, ובירושלמי היה המעשה ששמע ר"ל שר' אפס התיר וחלק עליו מאחר שהעכ"ם בא ומוציאנו. וצריך לומר שהיה שני מעשיות דהמעשה בירושלמי היה מקודם, ואפשר שאחר שחלק עליו ר"ל חזר בו ר' אפס, ואח"כ היה המעשה שהובא בבבלי ביכול לסלק, ושאלו לר' אפס והתיר, ובזה הסכימו כלם. אופן השני י"ל והוא קרובה יותר שהוא מחלוקת בבלי והירושלמי איך היה המעשה, והבבלי ס"ל דהמעשה היה ביכול לסלק, והירושלמי ס"ל דהמעשה היה באינו יכול לסלק, וגם שאר השנויים בין הירושלמי להבבלי הוא מחלוקת, והרשב"א פסק באינו יכול לסלקו כהבבלי, והביא טעם לדבר מדברי ר"ל בירושלמי כיון שנכרי השוכר ראשון יכול להוציא את הישראלים.

והנה אנו לא קי"ל כהרשב"א בזה. ומקודם צריך לבאר מה שייך שיוציא את הישראלים, הרי הישראלים לא שכרו להשתמש אלא לענין

אגב נפרש את דברי הירושלמי שממנה מקור דברי הרשב"א, הנה גם הגר"א סימן שפ"ד הביא את דברי הירושלמי, מהו לשכור רשות מן הפונדק, וכו' אתא ר' אפס דורמא ושיילי ליה ושרא לון, שמע ריש לקיש ואמר וכי מאחר שהכותי בא ומוציאני לא עשינו כלום פירוש שהכותי שכר קדם ושכר מן הפונדק, וכו' ונראה מדברי הרשב"א שמפרש את דברי הירושלמי על היכא דאין בעל הפונדק יכול לסלק את השוכר, ומשו"ה כשיבוא השוכר יכול להוציא את הישראלים השוכרים, ומוכח כן מדברי הרשב"א שהביא את הירושלמי להסביר למה לא מהני לשכור מן האדון שאינו יכול לסלק את הנכרים האוסרים, אבל באופן דבעל הפונדק יכול לסלק את השוכרים, א"כ ממילא אין הנכרי השוכר הראשון יכול לסלק את הישראלים השוכרים, דיאמר לו בעל הפונדק דלענין זה אני מסלק אותך לענין שיהא מושכר גם להישראלים לענין שבת, ואף שלכאורה נראה מן הירושלמי, דאם העכו"ם מוציא בע"כ שלא כדין ג"כ אוסר, אבל מ"מ כאן מהכ"ת שהנכרי יסלקם שלא כדין, כיון שלא היה כאן ולא גילה דעתו שיוצאם בע"כ, מסתמא לא יוציאם בע"כ מאחר שהיכולת ביד בעל פונדק להשכיר להישראלים מצד הדין, ע"כ מפרשו הרשב"א דמיירי באינו יכול לסלקו, ובזה מסתמא יוציאם מאחר שהוא שלא כדין.

¹²³⁴⁵⁶⁷ת"ח

וזהו דלא כהחזו"א סימן צ' אות ל"ה שכתב דהגר"א מפרש את דברי הירושלמי כהבבלי, דמיירי שהמשכיר היה יכול לסלק את השוכר, ומ"מ השוכר הנכרי לא יקיים את שכירות המשכיר, ומשו"ה חלק ר"ל. וכתב דאף דאנו קי"ל כר' אפס דיכול למיגר מהמשכיר, מ"מ קי"ל כהירושלמי ג"כ דכל שיכול להוציאו בע"כ אוסר, ואף ששמע בירושלמי שהני שני דברים תלויים זה בזה, מ"מ אנו מחלקינן ביניהם וגם ר' אפס מודה דביכול להוציאו בע"כ אוסר זת"ד. ולענ"ד לא ראיתי בהגר"א שיאמר כן, שזהו מה שנשאל בגמ' דירן, וגם מה שכתב דאנו מחלקינן

רעועה, ואם נימא דמסלקו ממש להניח שם חפץ בקביעות, א"כ ודאי זה שוה פרוטה א"כ היה צ"ל שוה פרוטה כמו למ"ד שכירות בריאה.

והנה לדעת הרשב"א צריך להתנות עם הנכרי שיהא רשות בידו לטלטל ברשותו, ומשום"ה כשהנכרי השוכר הראשון יוצא משם שלא יוכלו לטלטל לא מהני השכירות, וכן משמע מדבריו בעבוה"ק שער רביעי פרק ח' גבי ספינה שכתב וז"ל ומה תקנתן ישכרו מבעל הספינה וכו' שיוכלו לטלטל בכל הספינה עכ"ל, משמע שצריך שיאמרו כן להנכרי, דאם נימא דכונת הרשב"א ללמד לנו טעם השכירות, הכי הול"ל ומה תקנתן שיוכלו לטלטל. אבל אנן לא קי"ל כן, דהרי כתבו ^{המורה} הטור והש"ע דשוכרין ממנו סתם וא"צ לפרש שהוא להתיר הטלטול, א"כ ודאי גוי השוכר א"צ להסתלק אפ"י לענין שיוכלו לטלטל, ויכול להוציא את הישראלים בע"כ שלא יוכלו לטלטל ברשותו, כיון שלא התנו עמו כלל על זה.

וכן בגוונא דהריב"ש דיכול לסלקם וליתן להם דרך מצד אחר, וכל כמה דלא נתן להם דרך מצד אחר הרי לא יוכל לסלקם, א"כ ודאי שיכולים הנכרים להוציא את הישראלים השוכרים משם, כיון דעדיין לא נתן להם דרך מצד אחר, וכן בגוונא דמאירי בספינה דמהני השכירות מן המשכיר, כיון שיכול להחליף מקום השוכרים מזה לזה, וודאי כל כמה דלא נתן לו חדר אחר אינו יכול לסלקו, א"כ ודאי שיכול הנכרי השוכר להוציא את הישראלים משם שלא יוכלו לטלטל ברשותו, מאחר שהבעה"ב עדיין אינו יכול לסלקו משם, כיון שלא נתן לו חדר אחר. וע"כ דלא ס"ל כהרשב"א.

וכן מוכח עוד מדברי האו"ז המוכח ברמ"א סעיף א' דהבית של אינו יהודי ושכדו ישראל ממנו את רשותו אין שכירות הבית מועיל לענין שכירות העירוב, ומבואר באו"ז הטעם משום דבזה אכתי לא יקשה בעיני ישראל

היתר טלטול, ומה הוצאה שייך בזה, ונראה דהרשב"א לשיטתו שכתב בחידושיו דף ס"ה ד"ה (כל היכא) וי"ל דהכא שכירות רעועה הוא ולא מסלק ליה לגמרי אלא לפי שעה בלבד עכ"ל. ונראה בהסבר הדבר דשכירות רעועה פירושו ששוכר ממנו רשות שיוכל לטלטל ברשותו, וזה אינו אלא לפי שעה בלבד, והיינו שיוכל לעשות הנחה שם באיזה חפץ, אבל תיכף צריך להוציא החפץ משם, כיון דכל השכירות הוא לענין שיהיה רשות אחד לענין איסור שבת, א"כ בזה סגי במה שעושה הנחה לרגע אחד, ומשום"ה באותו הרגע כשמניח הישראל החפץ שם נעשה הנכרי מסולק מאותו מקום, וכל השבת הוא כן שישראל יכול להניח חפץ לשעה אחת, ותיכף להוציאו משם, וכן מבואר מדברי הכ"ח שזהו פירוש שכירות רעועה שכתב וז"ל, וא"כ לר' ששת דשכירות רעועה בעינן א"צ להתנות עם הכותי ולפרש שהרשות בידו לטלטל כליו במבוי, אלא שכירות סתם מתיר, משמע מדבריו שזהו באמת ענין השכירות, אלא שא"צ לפרשו כיון שהוא רעועה, ואין לו תוקף כ"כ ע"כ א"צ לפרשו, וכן מבואר בדבריו לקמן בהא דאין יכולין לשכור ממנו בע"כ כתב וז"ל, להניחו לפניו על השלחן ולומר לו הרי לך שכירות בעד רשותך שיהא לנו רשות לטלטל ברשותך שבחצר זו לשנה וכו' עכ"ל. והובא דבריו במ"ב ס"ק י'. והיינו שהשכירות הוא לענין שיוכל לטלטל לענין שבת שלא יחלוק הגוי רשותו לענין שבת, א"כ בזה ודאי סגי במה שמטלטל ברשותו רגע אחד, ולענין זהו כוונת המאירי שכתב וז"ל, וכן לא צריך שיהא השכירות ע"מ להשתמש למלאות כליו אפ"י לא שכרה אלא לדבר מועט ולתת שם כלי אחד בלבד סגי, ולענין כוונתו לתת שם הכלי לשעה אחד בלבד, דכיון שהשכירות הוא להתיר טלטול, א"כ בזה שהוא נותן שם לשעה אחד בלבד הרי כבר מוכח שהוא רשות אחד לענין שבת. וכן מוכרח מהא דכתבו הרשב"א בעבוה"ק והמאירי דף ס"ו בטעם דיכול לשכור פחות משה פרוטה, כיון דאינו אלא שכירות

מטעם אחר, ומוכרח לומר כיון דאינו אלא שכירות רעועה אף שיכול העכו"ם השני להוציא את הישראלים, מ"מ מהני השכירות.

וא"ת מה נעשה בדברי הירושלמי שהביא הרשב"א, שאמר ר"ל מאחר שהעכו"ם בא ומוציאין אותנו לא עשינו כלום, ונראה שהם לא יפרשו את הירושלמי כמו שפירשו הרשב"א, אלא כהקרבן העדה והפני משה דריש לקיש לא קאי על הרשות ששכרו מן העכו"ם, שזה לא מזיק אם העכו"ם מוציא אותם, אלא על הרשות ששכרו הישראלים לדירתם, דכיון דהעכו"ם יבוא ויוצאם מדירתם נמצא דאין הדירה שלהם, ובכה"ג לא מהני השכירות, דשכירות לא שייך אלא כשנתבטל לרשות הישראל ונעשה כאורח, אבל אם העכו"ם יוציא אותם מרשותם, א"כ בע"כ יתבטל השכירות דלא שייך שיעשה אורח אצל רשות הישראל מאחר שאין הבית של הישראל ברשותו אלא ברשות הנכרי, א"כ לא שייך שיעשה אורח לעצמו, כולע"ד לפרש את הירושלמי, אבל לא מיירי כלל מרשות העכו"ם ששכרו, שזה אינו מזיק אם יוצאים העכו"ם משם.

אחר שכתבתי את זאת ראיתי להמשכנ"י סימן קכ"ה שהביא את דברי הירושלמי, וכתב דע"כ הירושלמי מיירי דיכול לסלקו רק בדמים, ומשו"ה היה יכול העכו"ם השוכר להוציאם משם, מ"מ ר"י יוחנן שהקשה על ר"ל מעתה אין בתינו שלנו פליג על ר"ל וס"ל דאף שהעכו"ם יכול להוציאם משם מהני השכירות, וכן היה ס"ל לר' חנינא ור' יונתן ור' נתן הדרומי שם, וכתב דאנן קי"ל ככל האמוראים האלו נגד ר"ל, ומשו"ה אף שהעכו"ם יכול להוציאם משם מחמת רעדין לא נתן הרמים, אפ"ה מהני השכירות. ומבואר מדבריו כהיסוד שכתבנו דהני שני דברים תלויים זה בזה, דכיון דלא קי"ל כהירושלמי בהא דהעכו"ם יכול להוציא משם, משו"ה מהני לשכור אף ממי שיכול לסלקו רק בנתינת דמים.

היוצא לנו מזה שהר"ן והריב"ש והמאירי והרא"ש והטור והש"ע והרמ"א והאר"ז

לדור עם הנכרי כיון שאינו צריך לשכור לשם שבת, משמע דבלא"ה היה מהני, וכן כתב הריקנטי אות ק"ב. וכן כתב בש"ע הרב בהסבירו, והרי בכה"ג ודאי אין להישראל שום רשות לטלטל בהחדר של הנכרי, כיון שלא התנה עמו כלל בשעה ששכר הדירה, והעכו"ם יכול להוציא משם, אפ"ה היה מהני השכירות, ובאמת דעת הרוקח דישכור לשכור ליסע בספינה עם הנכרי א"צ לשכור שנית לשם עירוב דנכלל בשכירות ששכר את הספינה, ועיין בכ"י סוף סימן שפ"ב דהביא בשם השבלי הלקט די"ל כיון ששכרו את הספינה די להן באותו שכר, וסיים והנכון לפרש ולהבליעו בשכר הספינה, משמע דמעיקר הדין ס"ל דא"צ, וכן הביא שם בשם הגאונים וכן כתב בכה"ג הלכות שבת פרק ראשון, ומובא גם באו"ז הלכות ע"ש סימן ג' וז"ל, ומאן דאיתא בספינתא בשבתא לא צריך למיזבן רשות מן מרא דספינה, כיון דבאגרתא יתיב לא צריך למיזבן רשות מיניה עכ"ל. וראיתי בשו"ת הרדב"ז החדש מכת"י סימן מ"ז שהביא את דברי בכה"ג האלו ופסק כמותו גבי ספינה, ואף בחצר דאם שכרו בית בחצר של עכו"ם אין צריך לשכור ממנו הרשות לענין שבת, כיון דכבר שכרו ממנו ע"ש. וראיתי במקור חיים להחות יאיר סימן שפ"ב שכתב על הרמ"א סעיף א' דיפה השמיטו בש"ע, דבשו"ת ריקנטי מבואר דאין זה רק לאותן דס"ל דצריך לשכור בכל שבת ע"ש. וא"כ פשיטא דהעכו"ם יכול להוציאם בע"כ מחדרו, מאחר שלא התנו עמו, ואפ"ה מהני, וע"כ דלא קי"ל כהרשב"א בזה.

וכן מוכח מדברי הט"ז שכתב בס"ק י' דאם השכיר עכו"ם בתוך אותו הזמן לעכו"ם אחר, די בשכירות הראשון, וכתב הט"ז אף אם העכו"ם יכול לחזור בו, מ"מ אינו מוכח מהשכירות שחזר בו, פשיטא דבכה"ג עכו"ם השני יכול להוציא השוכרים הישראלים, שהרי לא התנה העכו"ם הראשון עם העכו"ם השני שלא יוציא את הישראלים, וע"כ רלא ס"ל כהרשב"א. וואפי' החולקים שם על הט"ז הוא

סימן קכ"ה דאינו קונה ע"י השכירות שום דבר ע"ש.

ומה שרוצה העמק החכמה לומר להיפך, אבוא על סדר דבריו באות ב' רצה לדייק מהחזו"א סימן י"ח ס"ק א' דכתב דלמ"ד דצריך שכירות רעועה סגי בשוכר חלק קטן, משמע דעכ"פ צריך שהחלק קטן יהא שלו לתשמיש, ולא ראיתי שום הוכחה בדבריו, דהחזו"א לא כתב כלל אם החלק ההוא צריך שיוכל להשתמש שם, ואדרבה מדכתב באות ב' דכיון דהעכו"ם אינו מסתלק כלל הלכך ס"ל דבעי כתיבה וחתימה, ואם נימא דשוכר עכ"פ חלק קטן להשתמש, למה יהא צריך כתיבה וחתימה יותר משאר שכירות, אע"כ דגם החלק הקטן א"צ שיהיה לו זכות להשתמש.

באות ג' רי"ק מדברי רבינו יונתן שכתב בהא דלושאל מיניה דוכתא, דכיון דדייר הישראל שם הו"ל כאילו שכר כל הבית. וכן פירוש הב"י דעת רש"י ורבינו ירוחם, דשאלת מקום הוי כשכירות, ומוכיח מזה שזהו השכירות שהצריכו חכמים, היינו שיוכל להניח איזה דבר, ואינו ראיה כלל, דהרי מבואר להדיא בטור ורבינו ירוחם דע"י השאלת מקום נעשה כשול, וכן הוא להדיא בגמ', ולא משום דשאלה הוי כשכירות, ואין כתב הב"י דהטור ורבינו ירוחם מתירים משום דשאלה הוי כשכירות, אך כבר כתב בעצי אלמוגים ס"ק י"ד וי"ח דכוונת הב"י, דמה שנעשה כשול זה נחשב כשכירות, והיינו כיון דהקילו דשול נחשב כבעלים, ע"כ חשוב כשכירות בזה שנעשה כשול, וכ"כ בש"ע הרב סעיף ט"ו וז"ל, וכיון שהוא נעשה כשכירות שהוא נחשב כבעה"ב הרי יש לכלם חלק ברשות הנכרי כמוהו. וזהו גם כוונת רבינו יונתן. וא"כ ודאי בזה שיהא נחשב כשול צריך שיהא לו רשות ממש, אבל כשעושה שכירות כתקנת חז"ל אין לנו.

ואפי' לפי מה שרוצה לומר דהשאלת מקום הוי כשכירות, דבריו תמוהין מה ראיה הוא דאין מועיל שכירות רעועה מזה. שם כיון

והריקנטי ורבינו שב"ט והשכלי הלקט ובה"ג והרוקח והרדב"ז והט"ז והמקור חיים וש"ע הרב והמשכנ"י, מדברי כלם מוכח שהשכירות רעועה כ"כ, שאף שהעכו"ם יכול להוציא משם מהני השכירות, וזה נגד הרשב"א דס"ל דצריך לחשוב כאילו שהעכו"ם גסתלק, עד שאם יש חשש שהעכו"ם יוציאו משם לא מהני השכירות, וכיון שלא קי"ל כמותו בזה, ע"כ גם במה שכתב דצריך שיוכל לסלקו בלא דמים דאל"כ לא נעשה מסולק, ג"כ לא קייל כמותו כיון דאינו צריך להסתלק כלל.

[1234567 n"ח]

ה

וראיתי בספר חכמת הלב פרק ו' סעיף ב' ובדרכי שלום שם אות ד' ובעמק החכמה סימן ח' רוצה לדקדק מדברי האחרונים, דאף שא"צ רק שכירות רעועה מ"מ צריך שיהא השכירות שיוכל להניח שם חפץ, וכתב שם שצריך לומר להנכרי ששוכר ממנו זכות ברשות שלו להניח בו איזה דבר, וזהו חומרא חדשה אשר לא שערסם אבותינו נגד כל הראשונים והאחרונים וכבר הבאתי לעיל את דברי המ"ב ס"ק י' מ"ש בשם הב"ח שהשכירות הוא שאומרים לו הרי לך שכירות בעד רשותך שיהא לנו רשות לטלטל ברשותך. ועיין בשו"ת זרע אמת ח"ג סימן מ"ב לסימן שפ"ב וז"ל דכבר הוכחתי במק"א דשכירות זה סגי בדמים לחדר וכו' דקי"ל כו"ש דלא בעי שכירות בריאה במוהדקי וכו' וממילא משמע דא"צ שיחזיק הישראל ברשות הגוי ע"י שכירות זה, וא"צ שיהיה לו רשות להניח בו שום דבר ע"ש אלא די שכירות סתם, דאין שכירות זה מועיל אלא לענין שיהיה מותר לישראל לטלטל חפציו בשבת, ולא יאסור עליו הגוי עכ"ל. ועיין בשו"ת שואל ומשיב מהדורה תליתא ח"ב סימן כ"א על החשש אם מותר לשכור רשות, אם יש בתוך העירוב בית של ע"ז כתב וז"ל, ולא ידעתי מהו שח, היכי קונה דבר מע"ז, הלא אינו קונה רק רשות שיהא מותר לטלטל עכ"ל. וכן מבואר באריכות במשכנות יעקב

דאין הנכרי רוצה להשכיר כתיקון חז"ל, אין לנו עצה אחרת אלא לעשות שכירות טובה מזה, היינו השאלת מקום. אבל שכירות שתיקנו חז"ל הוא רעועה הרבה מזה, אף שלא שכר רשות להניח בה מיד.

וכן מה שדייק מהביאור הלכה סימן שפ"ב סעיף ט"ו שכתב דשותפים לא קפדי אהדדי בדבר מועט כזה דסגי אפי' אם משכירו רק להניח חפץ אחד, ורוצה להביא ראיה מזה לשיטתו, אינו ראיה כלל דכונתו לומר דאף את"ל דהשותף לא ירצה להשכיר להתיר הטילטל כמו שאמרו דעכ"ם לא מוגיר דחייש לכשפים, אפ"ה אם יאמרו לו שאין שוכרין אלא להניח חפץ לא יחוש לכשפים, ומסתמא מסכים למה שעשה השותף, א"כ אף כששכרו מהשותף סתמא, כיון שיכול להתפרש לענין הגחת חפץ, מסתמא מסכים השותף ואינו שכירות בע"כ. אבל שכירות שתיקנו חז"ל אינו צריך שיוכל להניח חפץ.

ומה שהביא ראיה מדברי החזו"א סימן י"ח ס"ק ל"ב דכל ששכרו רשות הגוי נעשה גם שו"ל כשאל מיניה דוכתא, אינו ראיה כלל, דכוונתו דכיון שהחשיכו חז"ל את השכירות כאילו זכה בהחצר והעכו"ם כאורח, אף שבאמת לא זכה, ממילא נעשה כאילו שאל מיניה דוכתא, אבל אין כוונתו דבאמת צריך לשכור דוכתא למינת ביה מיד.

באות ד' הוכיח העמק חכמה מהרמב"ם צריך לשכור זכות השתמשות ברשותו, שכיון שכתב הרמב"ם דע"י השכירות נחשב כאורח לגבי ישראל, א"כ ע"כ צריך לומר הטעם כיון שהישראל יש לו שם דירה גמורה, עכ"פ תשמיש אחד ודירת הנכרי לא חשוב דירה, ע"כ נתבטל להישראל, אבל אם נימא דאינו שוכר זכות השתמשות במה נחשב כאורח לגבי ישראל, ושוב באות ה' הקשה סתירה, דהרמב"ם בהלכה י"ב כתב שוכרין מן הגוי בשבת ששכירות כביטול רשות הוא שאינה שכירות וראית אלא היכר בעלמא. משמע שאין כאן שום זכות ברשותו של הגוי, והגוי

לא נעשה כאורח אלא שדירת הגוי נפקע ע"י השכירות כמו ביטול רשות, ונשאר בע"ע, ואף שנשאר בע"ע לא מגע את עצמו להסיק בסוף הסימן באות י"ד להחמיר, מאחר דברמב"ם יש סתירה, וברוב הפוסקים מבואר להחמיר וכן מבואר במ"ב זת"ד. ואין דבריו עולין יפה, שהרי המשנה ברורה ס"ק כ"ב הביא את דברי הרמב"ם שאינו שכירות וראית אלא כביטול רשות והיכר בעלמא, וכ"כ הלבוש א"כ לפי דבריו גם המ"ב סותר את עצמו, וע"כ מזה ראיה למה שכתבתי לעיל שמעולם לא עלה על דעת המ"ב שצריך לשכור זכות השתמשות.

ומה שבנה בנינו לעשות סתירת הרמב"ם, דכיון שנעשה כאורח ע"כ צ"ל שיש לישראל זכות השתמשות ברשותו, לא ידעתי מה קאמר איך נעשה כאורח למי שאינו דר שם, אלא שיש לו זכות להניח חפץ שמה, והפשוט בכוונת הרמב"ם דנעשה אורח להדירה של הישראל, שהישראלים דרים שמה, והרי גבי ביטול מבואר להדיא בגמ' דנעשה כאורח אף שלא זכה הישראל כלל זכות ממוני ברשותו של המבטל, א"כ גם בשכירות כן הוא, ומה שכתב שבתשובת ובחרת בתים סימן קכ"ה כדבריו, המעיין בובחרת בתים סימן קכ"ה יראה דלא כתב כדבריו לא מיניה ולא מקצתו, דד"ל כי למה מהני השכירות הרי סוף סוף יש להנכרי נמי רשות שם והוי כשותף, אך כיון דדירת נכרי הוי כבהמה וכו' ולכך נהי דהחמירו חז"ל לשויה דירה, היינו בפנ"ע, אבל עם ישראל בטלה דירה שלו נגד הישראל עכ"ל. וכוונתו פשוט דכיון דהשכירו לישראל נעשה ביתו של הישראל ובית של הנכרי רשות אחד, ונמצא דדר הנכרי ביחד עם הישראל, ומשו"ה בטלה לה דירתו של העכו"ם. אבל לא עלה על דעתו דע"י שכירות יש לו רשות להניח כלים וחשוב כדירה.

ומה שהוכיח באות ד' דלהרמב"ם לא שייך מש"כ החזו"א דבזה הפקיעו חכמים גזירתם על דירת העכו"ם, דהרי הטעם להרמב"ם הוא משום דנעשה כאורח. א"כ כיון דכתב החזו"א

והפירוש הפשוט דס"ל לרבינו פרץ דשכירות
הוי כמו ביטול, דכיון דנתן להישראל רשות
לטלטל אף שלא הקנה לו שום זכות ממנוי,
אסור העכו"ם להוציא כמו גבי ביטול,
וכשמוציא הוא משתמש בגזילה, ומשו"ה אינו
אוסר. ואף שלא התנה הישראל כן עם
העכו"ם, צ"ל כיון דדירת נכרי אינו אוסר מן
הדין החשיבו חכמים כאילו נתן לו הרשות,
והוא יאסור להוציא כמו גבי ביטול.

ומה שכתב דא"א לומר דהוא מעשה
שכירות בעלמא, הנה אין מי שאומר שהוא
מעשה שכירות בעלמא, וראי שהישראל זוכה
את רשות העכו"ם, אבל לא זכות להניח חפץ
אלא זכות לטלטל, וכמו שהבאתי לעיל בשם
הב"ח והמ"ב ס"ק י'.

באות ז' הביא ראיה מדברי הרשב"א
והר"ן דף ס"ה דהקשו דכיון דשכר לישראל
הרי סילק את העכו"ם הראשון משם. ואם נימא
דאינו אלא מעשה שכירות בעלמא מאי סילוק
איכא להנכרי השוכר הראשון משם. וכבר
כתבתי דאין מי שאומר דהוא רק מעשה
שכירות בעלמא, אלא שוכר את הזכות שיוכל
לטלטל, דבעלותו של הגוי עושה איסור
הוצאה, וזכות זה הוא שוכר שנעשה שלו
לענין טילטול שם, וע"ז שפיר הקשו הרשב"א
והר"ן, דכיון דשוכר להישראל, א"כ עכ"פ זכות
זה סילק מן העכו"ם השוכר ראשון, ומה
שהביא באות ט' את דברי הר"ן דאינו שוכר
ע"מ שיצא הנכרי משם, ג"כ מתפרש כן,
דבכה"ג לא אמרינן שמכון לסלק את הנכרי
הראשון אף מהבעלות לענין היתר טילטול.

ובאות י' הביא את דברי הרשב"א שאינו
אלא סילוק לפי שעה, וביאר את דבריו ע"פ
דברי החזו"א סימן י"ח ס"ק ח' דחשבוהו חז"ל
כאילו סילקו את השוכר הראשון לרגע אחד,
ולפי דבריו נמצא דרך גבי שכירות מן
המשכיר הוי לפי שעה, אבל בכל שוכר אינו
שוכר לפי שעה אלא לכל השבת. אבל בדברי
הראב"ן מבואר שכל שכירות מן העכו"ם אינו
אלא שכירות לפי שעה. וז"ל הראב"ן ואע"ג

דשוכר רק חלק מן החצר, א"כ איך יעשה
אורח, ומזה מסיק דצ"ל דנעשה אורח משום
שיש להישראל ^{אוצר החכמה} שם זכות השתמשות. ולענ"ד
דדברי החזו"א אינו סתירה לדברי הרמב"ם,
דכוונת החזו"א דמן הדין לא היה לנו להחשיב
עכו"ם כאורח, כיון שלא שכר רק חלק קטן מן
החצר, אלא כיון שדירת העכו"ם אינו אלא
מצד גזירה הקילו חכמים דנחשב כאילו שכר
אל כל הרשות, וממילא נעשה כאורח, אף
שבאמת לא שכר כולו, מ"מ שוב הפקיעו
חכמים גזירתם, וכעין זה כתב הב"י סימן
שפ"ב הטעם דמועיל שכירות מן השו"ל,
דהקילו חכמים דנחשב כבעה"ב כיון דאינו
אוסר מעיקר הדין. [וכן מוכח מדברי החזו"א
ס"ק ח' דנעשה כאילו סלקו להעכו"ם מכל
החצר עי"ש ומשמע דבכל שכירות הוא כן,
דאל"כ מאין לנו קולא מיוחדת גבי משכיר].
א"כ אין שום פלוגתא בין הרמב"ם להחזו"א,
ואין שום סתירה בדברי הרמב"ם, ודבריו
מפורשים דאין שוכרין שום זכות ממנוי
ברשותו של הגוי ואינו אלא היכר בעלמא.

ומלבד זה תמוהין דבריו, כיון דעשה
^{גמ' 12281} פלוגתא בין החזו"א להרמב"ם, א"כ היה יכול
לומר בפשיטות דהרמב"ם חולק ולא ס"ל
בהחזו"א, דס"ל דאינו משכיר רק חלק מן
החצר, אלא ס"ל דמשכיר כל החצר משו"ה
נעשה כאורח כמו גבי ביטול, ולא לעשות
סתירת הרמב"ם בחנם.

באות ו' הביא את דברי רבינו פרץ דף ס"ב
שכתב וא"ת א"כ שכירות נמי לא יועיל, כיון
דרגיל להיות חוזר כדפרישית וי"ל, דאם חוזר
ומשתמש לאחר ששכרו, א"כ בגזילה הוא
משתמש הכי משני בירושלמי. והוכיח מזה
בעמק חכמה דצריך שום זכות בהחצר, דאת"ל
דהוא רק מעשה שכירות בעלמא, א"כ מאי גזל
איכא כשמשתמש הנכרי, אלא צ"ל דיש
לישראל זכות ממנוי בחצירו של הגוי, ואם
מונע את הישראל להשתמש שם הוי גזל
זת"ד, ואיני יודע איך סילף דברים מפורשים
ברבינו פרץ, דהחזרה הוא כשמשתמש העכו"ם
בהחצר ולא כשמונע את הישראל מאיזה זכות.

שאינו צריך לו באמת ההשתמשות, אלא כדי להתיר לטלטל מותר, ואין לשון הגר"ז סובל דברים אלו, שכתב דאינו קונה אלא להתיר טילטול, משמע שאינו קונה יותר מזה. וגם עצם חידוש הדין דמותר לקנות בשבת אם אינו צריך לו הרבה להשתמש, אינו מוכן כלל, וגם הרי לפי דבריו צריך שיהיה שלו כדי שיכול לטלטל, ומה נפ"מ איזה השתמשות הוא עושה, טילטול או הנחת חפץ.

ומה שהביא את דברי החזו"א סימן כ' ססק"ז שכתב דברים מפורשים וענין השכירות אינו שכירות ממש דאפילו בשבתו בבקעה של אחרים ושל הפקר אסור, ומהני שכירות אף שאין כאן בעלים ולא משכיר אלא הכי תקינו רבנן עכ"ל. מבואר מזה להדיא דאין הישראל זוכה שום זכות ממנו בחצירו של הגוי, ומה שכתב העמק חכם שזה סותר למש"כ החזו"א סימן כ' סק"א וס"ק ל"ב, כבר ביארתי לעיל דזה אינו, ומדבריו כאן ראייה גמורה למה שכתבתי לעיל בכוונתו. ומה שרצה העמק חכם להסיע את דבריו דכונתו דמועילה השכירות אף במקום שהשכירות לא חלה בדיני חו"מ, כגון שאינו שלו, ע"כ מותר בשבת. ולפי דבריו בכל שכירות הוא חלה בדיני חו"מ ורק בשבתו בבקעה אינו חלה בדיני חו"מ. וזה להיפך מהמבואר בדברי החזו"א, דהביא ראייה דשכירות בשום מקום לא חלה בדיני חו"מ מהא דשבתו בבקעה, כיון דשם לא חלה בדיני חו"מ ה"ה בשום מקום, אבל אינו מחלק במהות השכירות בין שבתו בבקעה לשאר מקומות, וזה פשוט ומבואר.

דפליגי בשכירות דר' חסדא אמר שכירות בריאה בעינן, וכו' ואי שכירות בריאה בעינן הכי מצי עבדי בשבת, א"ו שכירות דשעה בעינן, כגון שנתנו לו לחם או שום דבר המטלטל בשבת, ואמרו לו זה לשכר חצירך עכ"ל. מבואר בדבריו דכל שכירות רעועה אינו אלא לפי שעה, וצ"ל כמו שפירשתי לעיל, דכיון שאינו שוכר אלא לענין היתר טילטול, א"כ אינו אלא לפי שעה בשעה שעושה ההנחה.

באות י"א הביא ראייה מדברי התוס' שכתב על מה ששוכרין בשבת, דלא דמי למקח וממכר ליאסור בשבת משמע שיש כאן מקח וממכר, ומ"מ אינו אסור בשבת, והוכיח מזה דא"א לומר דאינו אלא מעשה שכירות בעלמא, והנה כתב כתבתי לעיל דלא עלה ע"ד שום אדם דהוא רק מעשה שכירות, אלא העכו"ם משכיר את בעלותו לענין היתר טילטול, א"כ ודאי דהוי מקח וממכר, אלא שמ"מ מ"מ כזה אינו אסור בשבת, כיון שאינו אלא לענין היתר טילטול, וכן הוא כוונת תוס' הרא"ש שהביא באות י"ב. ומה שהביא שם מדברי הגר"ז סימן שפ"ב סעיף ח' מדכתב דאינו קנין אלא שכירות, משמע דאם היה קנין היה אסור בשבת, וע"כ שקונה איזה דבר, והנה כבר כתבתי דודאי קונה איזה דבר שקונה את הרשות לענין היתר טילטול, וגם השכירות הוא כזה ששוכר את הבעלות לענין היתר טילטול, ומשום מותר בשבת, כיון שאינו שוכר זכות השתמשות. ומה שרצה העמק חכם לפרש דבאמת קונה זכות השתמשות, אלא כיון

ודבר דבר - יקדש פיו בקדושה יתירה - בלימוד התורה

ודבר דבר (ישעיה נח, יג), שלא יהיה דיבור של שבת כדבורו של חול, ואין הכוונה על ריבוי דברי חול לבד, דא"כ הול"ל שלא ידבר בשבת דברי חול, אלא הכוונה הוא שיקדש את פיו ולשונו בקדושה יתירה בין בלמוד בין בתפלה כו'.

[פנים יפות פ' יתרו]